

УДК 343.851

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ГРУП ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Шайтуро О.П., к. ю. н.,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті надано характеристику та розкрито зміст конкретних заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності в межах окремих груп. Визначено узагальнені ознаки (особливості) заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, злочинність, заходи протидії злочинності.

В статье дана характеристика и раскрыто содержание конкретных мер противодействия преступности в деятельности органов местного самоуправления в сфере противодействия преступности в пределах отдельных групп. Определены обобщенные признаки (особенности) мер противодействия преступности в деятельности органов местного самоуправления.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, преступность, меры противодействия преступности.

Shaituro O.P. CHARACTERISTICS OF CERTAIN GROUPS OF MEASURES OF CRIME ANTICIPATION IN THE ACTIVITIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENTAL AUTHORITIES IN THE FIELD OF CRIME RELEASE

The article gives a description and discloses the content of specific measures to counteract crime in the local self-government bodies activity in the field of combating crime within individual groups. As a result, generalized signs (peculiarities) of anti-crime measures of local self-government bodies activity are defined.

Key words: local self-government bodies, crime, measures to counteract crime.

Постановка проблеми. Очевидно, що для протидії злочинності застосовуються різноманітні заходи, які «спрямовані на вдосконалення суспільних відносин із метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки» [1, с. 53]. Вони характеризуються різним змістом, значущістю, процесами реалізації тощо, причому жоден із суб'єктів протидії злочинності, зокрема органи місцевого самоврядування, не застосовують їх відокремлено один від одного, оскільки їхня результативність залежить від систематичного, комплексного, одночасного використання.

Стан дослідження. Питанню характеристики заходів протидії злочинності присвячені праці О.М. Бандурки, В.В. Голіної, В.М. Дрьоміна, Д.В. Жмурова, О.М. Литвинова, Ю.В. Нікітіна, Л.М. Прозументова, Р.Р. Салімзянкової, В.Я. Цитряк, А.В. Шеслера, Н.С. Юзікова А.М. Яковлева. Водночас діяльність органів місцевого самоврядування у сфері протидії досліджено фрагментарно щодо систематизації та розкриття змісту (особливостей) заходів протидії злочинності в діяльності останніх.

Мета статті – розкрити зміст конкретних заходів у межах окремих груп у діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності, визначити узагальнені ознаки (особливості) перших.

Виклад основного матеріалу. У попередніх дослідженнях нами запропоновано змістово-галузевий підхід до систематизації заходів

протидії злочинності, що надав можливість обґрунтувати підхід, відповідно до якого останні в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії доречно розглядати в складі таких груп: заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто»; заходи з надання правової допомоги; заходи соціально-економічного і культурного розвитку; заходи в галузі будівництва і благоустрою; заходи кримінологічного моніторингу; заходи із протидії окремим групам соціально-негативних явищ та правопорушень; ідеологічні (виховні) заходи.

Заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто». «Безпечне місто» – це словосполучення вживається в назвах багатьох програм і концепцій, ухвалених (затверджених) міськими радами з метою визначення пріоритетних засад розвитку інфраструктури та технологій кожного міста, створення новаційних якісних умов життя громадян у містах, де вони будуть відчувати себе в безпеці за будь-яких обставин.

У кожній із таких програм закріплені очікувані результати їх утілення, наприклад, остаточне приведення в дію системи «Безпечне місто Харків» буде сприяти: «безпеці життєдіяльності об'єктів захисту, інфраструктури міста, його територіальної громади та мігруючого населення; забезпеченню сумісності наявних і створюваних інформаційних і технічних систем для підвищення ефективності керування у сфері безпеки життєдіяльності населення; підвищенню ефективності контролю над об'єктами з масовим скупченням лю-

дей, а також критично важливими об'єктами; підвищенню ефективності вирішення завдань органами місцевого самоврядування, територіальними органами виконавчої влади, органами поліції, а також адміністрацією об'єктів із масовим перебуванням людей, антитерористичними комісіями, оперативними штабами із захисту від загроз природного, техногенного, кримінального, терористичного та іншого характеру; підвищенню ефективності заходів щодо ліквідації наслідків природних і техногенних катастроф; зниженню рівня смертності людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж, на водних об'єктах тощо» [2].

Заходи з надання правової допомоги. Відповідно до чинного законодавства, міські ради є суб'єктами надання первинної правової допомоги (у межах питань, віднесених до їхнього відання), яку варто розуміти як «вид державної гарантії, що полягає в інформованні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [3] (п. 2 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»). Зазначений вид послуг передбачає надання інформації правового характеру, консультацій із питань законодавства та роз'яснення окремих його положень, сприяння в отриманні вторинної правової допомоги (яка надається кваліфікованими юристами, насамперед адвокатами, та передбачає можливість представництва особи в судових установах), а також за необхідності складання документів правового характеру, окрім процесуальних.

Надання органами місцевого самоврядування первинної правової допомоги сприяє: підвищенню рівня правової культури й обізнаності населення; формуванню та розвитку правосвідомості; розумінню громадянами того, що норми права є регуляторами суспільних відносин, мають форму правил, які є загальнообов'язковими до виконання всіма, кому вони адресовані. Навть більше, особи, обізнані в правових питаннях, рідше стають жертвами корисливих злочинів і не потрапляють під вплив аферистів, на відміну від юридично безграмотних, яких легше ввести в оману. Крім того, звернення громадян по правову допомогу може слугувати виявленню фактів вчинення злочинів, про факти яких органи місцевого самоврядування повідомляють уповноважені правоохоронні органи.

Заходи соціально-економічного і культурного розвитку охоплюють низку окремих напрямів діяльності органів місцевого самоврядування (серед яких економічний розвиток, соціальне забезпечення, розвиток культури та спорту тощо), але в сукупності вони спрямовані на опосередковану протидію злочинності шляхом: підвищення рівня життя населення; забезпечення економічного добробуту; створення нових робочих місць; вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням соціального захисту населення; розвитку нагальної масової культури; формування здорового способу життя.

Перелічені чинники в комплексі приводять до зниження рівня злочинності шляхом сприяння всебічному розвитку кожної особистості, роблячи її активним членом соціального суспільства, а також приводять до знищення негативних явищ, які можуть спричинити скоєння злочинів. Зокрема, Обласною цільовою програмою сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016–2020 рр., затвердженою рішенням Харківської обласної ради від 14 квітня 2016 р. № 110–VII [4], закріплені заходи, які передбачають залучення громадськості до процесу управління містом: організація громадської експертизи діяльності органів влади; проведення громадських обговорень, слухань, «круглих столів» із громадськістю; створення громадських рад при органах влади; залучення населення до обговорення суспільно важливих питань; проведення предметних соціологічних досліджень тощо.

Комплексною програмою соціального захисту населення Харківської області на 2016–2020 рр., затвердженою рішенням Харківської обласної ради від 17 грудня 2015 р. № 15–VII [5], заплановано низку заходів, спрямованих на всебічну підтримку найбільш вразливих категорій громадян, зокрема: забезпечення необхідних умов проживання в будинках-інтернатах; створення зручного життєвого середовища для людей з обмеженими можливостями; забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства та торгівлі людьми; гарантування безпечних умов праці, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань; організація санітарного та курортного лікування для окремих категорій осіб; надання одноразової грошової допомоги особам, які опинилися в складних життєвих обставинах; покриття витрат на мобільні телефонні розмови осіб, які мають інвалідність унаслідок війни тощо.

Заходи в галузі будівництва та благоустрою. Стан благоустрою в місті безпосередньо пов'язаний зі сферою протидії злочинності, зокрема, велика кількість пустирів, неосвітлених вулиць, занедбаних скверів, недобудованих домів лише полегшують вчинення правопорушень, будучи найзручнішим місцем для його скоєння. Окрім того, загальний стан благоустрою міста, якщо він перебуває на високому рівні, сприяє утвердженню відчуття особистої безпеки громадян під час перебування на вулицях чи окремих об'єктах, і навпаки – старі закинуті будинки та відчужені зони викликають у населення страх. У межах даного напряму заходів актуальним здається й обладнання ділянок вулично-шляхової мережі та ремонт дорожнього покриття, що знижує кількість дорожньо-транспортних пригод і правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, а також реконструкція старих будинків та інших об'єктів.

Наприклад, відповідно до положень Програми розвитку дорожнього господарства Харківської області на 2018–2020 рр., затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 7 грудня 2017 р. № 560–VII [6], органи місцевого самоврядування здійснюють будівництво, реконструкцію, ремонт і експлуатаційне

утримання вулиць і автомобільних доріг у межах області, населених пунктів, сіл і селищ.

Заходи кримінологічного моніторингу. Такі заходи передусім спрямовані на збирання, узагальнення та накопичення інформації, яка стосується: загального стану злочинності в місті; умов, що сприяють розвитку злочинності; кількості вчинених кримінальних та інших правопорушень, зокрема у сфері безпеки дорожнього руху; даних про криміногенних і потенційно небезпечних осіб; відомостей про особливо вразливі категорії населення й осіб, які внаслідок певних обставин можуть стати жертвами злочинів. Даний напрям передбачає і контроль за реалізацією заходів, спрямованих на протидію злочинності та зниження її загального рівня, які передбачені низкою правил і програм. Значна кількість інформаційно-аналітичних заходів, які в межах своєї діяльності реалізують органи місцевого самоврядування, передбачені Програмою забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018–2019 рр., затвердженою рішенням Харківської обласної ради від 1 березня 2018 р. № 656–VII, а саме: «регулярний моніторинг стану публічної безпеки і порядку на території області, вивчення структури та динаміки правопорушень, а також проведення на основі їх аналізу комплексних та цільових профілактичних заходів, спрямованих на превенцію правопорушень, охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; систематичне інформування населення через засоби масової інформації, офіційні веб-сайти та сторінки в соціальних мережах про вжиті в межах компетенції заходи щодо забезпечення публічної безпеки та порядку на території області, протидії злочинності, расизму, ксенофобії, екстремізму та запобігання терористичним актам, у тому числі шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних» [7], а також комплексне дослідження дитячого середовища для попередження поширення дитячої безпритульності, бездоглядності та девіантної поведінки.

Заходи із протидії окремим групам соціально-негативних явищ та правопорушень. У дослідженні методів кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності ми зазначали, що органи місцевого самоврядування уповноважені здійснювати провадження в справах про адміністративні правопорушення й ухвалювати рішення в них, а також описали роль адміністративної відповідальності щодо протидії злочинності. Водночас перелік заходів, що пов'язані з адміністративно-деліктною діяльністю органів місцевого самоврядування, значно ширший.

Так, положеннями ст. 5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [8] передбачено, що сільські, селищні, міські, обласні ради мають право ухвалювати в межах, що визначаються законами, рішення з питань боротьби зі стихійним лихом і епідеміями, які передбачають за їх порушення адміністративну відповідальність, а також рішення з питань боротьби з епізо-

отіями, за порушення яких відповідальність встановлено ст. 107 цього Кодексу. Сільські, селищні, міські ради встановлюють відповідно до законодавства правила, за порушення яких адміністративну відповідальність передбачено ст. ст. 152, 159, 182 КУпАП.

Відповідно до ст. 219 КУпАП, виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їхні повноваження) сільських, селищних, міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 92, 99 (якщо правопорушення вчинено громадянином), ст. 104, ч. ч. 1 і 3 ст. 122 (у частині порушення правил зупинки, стоянки транспортних засобів у межах відповідного населеного пункту, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису)), ст. ст. 127–2, 141, 142, 152, ч. 1–5 ст. 152–1, ст. 159, ст. 175–1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), ст. ст. 179, 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінують), ч. 4 ст. 181, ч. 1 ст. 182, ст. ст. 183, 186–1, 197, 198 цього Кодексу.

Аналіз санкцій зазначених статей доводить, що органи місцевого самоврядування уповноважені застосовувати такі адміністративні стягнення, як попередження та штраф.

Відповідно до пп. 4 п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [9], до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить, зокрема, створення адміністративних комісій, які, згідно зі ст. ст. 213, 218, наділені повноваженнями щодо розгляду й ухвалення рішень за ширшим обсягом адміністративних правопорушень, ніж наведений вище.

До переліку примусових заходів карального характеру в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності необхідно віднести фінансові санкції за порушення законодавства про працю та зайнятість населення, про що нами велася мова в характеристиці методів кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності.

Відповідальність за порушення законодавства про працю та зайнятість населення передбачена ст. 265 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП) [10] і ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення» [11] відповідно. Відповідальність встановлена у формі штрафів, розмір яких розраховується залежно за мінімальною заробітною платою. Штрафи, накладення яких передбачено зазначеними статтями, є фінансовими санкціями і не належать до адміністративно-господарських санкцій, визначених гл. 27 Господарського кодексу України (ч. 3 ст. 265 КЗпП, ч. 9 ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення»).

Безпосередньо механізм накладення штрафів на суб'єктів господарювання та роботодавців визначено Порядком накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 509 [12]. Так, правни накладати штрафи надано, зокрема, керівни-

кам виконавчих органів міських рад міст обласного значення, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та їх заступникам.

Вживають органи місцевого самоврядування також заходів щодо протидії тероризму як суспільно небезпечній діяльності, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення й органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я людей або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей [13]. Так, Харківська обласна рада, затвердивши регіональну Програму протидії терористичній діяльності на території Харківської області на 2018 р. [14], передбачила як основне джерело фінансування Програми кошти обласного бюджету. Згідно з р. VIII цього документа, Харківська обласна рада здійснює контроль за перебігом виконання Програми, зокрема передбачено, що Харківська обласна державна адміністрація щокварталу, до 25 числа місяця, наступного за звітним періодом, інформує про перебіг виконання Програми постійні комісії Харківської обласної ради: із правових питань, регуляторної політики, законності, громадського порядку, боротьби з корупцією та злочинністю; з питань бюджету.

На окрему увагу заслуговує діяльність органів місцевого самоврядування щодо впливу на пияцтво й алкоголізм, які є сильнодіючими криміногенними чинниками. Так, результати досліджень засвідчують, що від 60% до 90% насильницьких злочинів учиняються в стані алкогольного сп'яніння [15, с. 40]

22 березня 2018 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових» [16], яким передбачено надання органам місцевого самоврядування спеціальних повноважень встановлювати в межах відповідної адміністративної території обмеження (заборони) продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових у визначений час доби, передбачено відповідальність за їх недотримання. Наприклад, Дніпровська міська рада саме з метою усунення порушень громадського порядку в нічний час та зменшення кількості злочинів, скоєних у стані алкогольного сп'яніння, користуючись наданою їй законом правом, заборонила продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного господарства) на території м. Дніпра з 22.00 до 07.00 щодня, у вихідні дні та на свята також [17].

Наступна група заходів протидії злочинності, яку цілком доречно розглянути в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності, – *ідеологічні (виховні) заходи*. Останні повинні формувати в членів

суспільства моральну свідомість на основі суспільних цінностей, обмежувати негативний вплив на поведінку осіб стандартів масової культури. Нами досить наведено детальний перелік таких заходів під час розгляду організаційної форми та методу переконання кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності.

Висновки. Отже, до основних ознак (особливостей) заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності необхідно віднести такі:

- являють собою комплекс взаємозумовлених дій (реалізація жодного із заходів самостійно не зможе знизити рівень злочинності);

- сутність відповідних заходів може бути простежена через характер їхнього впливу, а саме: виховний, економічно-соціальний, організаційний, примусовий тощо;

- реалізація заходів протидії злочинності має на меті впливати на чинники злочинності, результатом чого має бути зниження рівня останньої;

- територіальна обмеженість впливу заходів протидії злочинності – реалізація відповідних заходів здійснюється в межах конкретно визначеного адміністративно-територіального округу, на який поширюється компетенція того чи іншого органу місцевого самоврядування;

- застосовуються спеціальним суб'єктом – органами місцевого самоврядування: сільськими, селищними, міськими, районними, обласними радами; виконавчими органами сільських, селищних, міських рад; сільським, селищним, міським головою;

- законність, тобто реалізація заходів протидії злочинності повинна відбуватись у межах повноважень органів місцевого самоврядування та на підставі норм національного законодавства;

- більшість із заходів протидії злочинності мають документально-правове вираження на територіальному рівні – закріплюються в програмах, концепціях, стратегіях і планах, які затверджуються рішеннями органів місцевого самоврядування;

- більшість заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування мають загальносоціальне запобіжне значення;

- можуть реалізовуватись як самостійно органами місцевого самоврядування, так і спільно з іншими місцевими органами державної влади та представниками громадськості.

Наприкінці зазначимо, що ми не ставили за мету надати вичерпний перелік і охарактеризувати заходи протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування, адже такий перелік досить значний, через що їх вивчення, вважаємо, може стати предметом окремого дослідження. Зокрема, на окрему увагу заслуговують заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто» та заходи соціально-економічного і культурного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / І.М. Даньшин та ін. ; за заг. ред. В.В. Голіни. Харків, 2009. 288 с.
2. Про затвердження Програми «Безпечне місто Харків» на 2016–2020 рр.: рішення Харківської міської ради від 14 вересня 2016 р. № 364/16 (8 сесія, 7 скликання). URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/652546>.
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
4. Про затвердження обласної цільової Програми сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016–2020 рр.: рішення Харківської обласної ради від 14 квітня 2016 р. № 110–VII (4 сесія 7 скликання). URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-spriannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-na-2016-2020-roki/15311-normativni-dokumenti>.
5. Про затвердження комплексної Програми соціально-го захисту населення Харківської області на 2016–2020 рр., Порядку використання коштів, передбачених в обласному бюджеті для надання адресної допомоги, та Порядку використання коштів, передбачених в обласному бюджеті для організації проведення санаторно-курортного лікування інвалідів загального захворювання та інвалідів із дитинства в санаторно-курортних закладах місцевої кліматичної зони: рішення Харківської обласної ради від 17 грудня 2015 р. № 15–VII (2 сесія 3 скликання). URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/kompleksna-programa-sotsialnogo-zakhistu-naselennya-kharkivskoji-oblasti-na-2016-2020-roki>.
6. Про затвердження Програми розвитку дорожнього господарства Харківської області на 2018–2020 рр.: рішення Харківської обласної ради від 7 грудня 2017 р. № 560–VII (13 сесія 7 скликання). URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/321-programa-rozvytku-dorozhnoho-hospodarstva-kharkivskoi-oblasti-na-2018-2020-roky>.
7. Про затвердження регіональної Програми забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018–2019 рр.: рішення Харківської обласної ради від 1 березня 2018 р. № 656–VII (15 сесія, 7 скликання). URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/323-rehionalna-programa-zabezpechennia-publichnoi-bezpeky-i-poriadku-ta-protydii-zlochynnosti-na-terytorii-kharkivskoi-oblasti-na-2018-2019-roky>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073–X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
9. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
10. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 р. № 332–VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1400>.
11. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5067–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
12. Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення: постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 509 (у редакції від 16 травня 2017 р.). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2013-%D0%BF#n8>.
13. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст. 180.
14. Про затвердження регіональної Програми протидії терористичній діяльності на території Харківської області на 2018 р.: рішення Харківської обласної ради від 7 грудня 2017 № 556–XII. *Офіційний сайт Харківської обласної ради*. URL: <http://oblrada.kharkov.ua/ua/programa-protidiji-teroristichnij-diyalnosti-na-terytoriji-kharkivskoji-oblasti-na-2017-rik/15314-normativni-dokumenti>.
15. Антонян Ю.М. Психология убийства. Москва, 1997. 304 с.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових: Закон України від 22 березня 2018 р. № 2376–VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 36. Ст. 11.
17. Про заборону продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових на території м. Дніпра в нічний час: рішення Дніпровської міської ради від 23 травня 2018 р. № 41/32. *Офіційний сайт Дніпровської міської ради*. URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/Widgets/GetWidgetContent?url=/WebSolution2/wsGetTextPublicDocument?PID=129002&name=41/32>.